EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 8.10.2019
COM(2019) 454 final

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE,

milles käsitletakse ioniseeriva kiirgusega töödeldud toitu ja toidu koostisosasid aastatel 2016-2017

SISUKORD

Sisukord

1. KOKKUVÕTE....2
2. TAUSTTEAVE....3
3. HEAKSKIIDETUD KIIRITUSKESKUSED....4
4. KIIRITUSKESKUSTES 2016.–2017. AASTAL LÄBI VIIDUD KONTROLLIMISTE TULEMUSED....4
5. TURUSTAMISE ETAPIS TEHTUD KONTROLLI TULEMUSED....5

1. KOKKUVÕTE

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. veebruari 1999. aasta direktiivi 1999/2/EÜ (ioniseeriva kiirgusega töödeldud toitu ja toidu koostisosasid käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta)[1] artikli 7 lõike 3 kohaselt edastavad liikmesriigid igal aastal komisjonile:

– kiirituskeskuste kontrolli tulemused, eelkõige ioniseeritud kiirgusega töödeldud toodete liigid ja kogused ning kasutatud doosid, ning
– toote turuleviimise etapis tehtud kontrolli tulemused.

Kõnealuse direktiivi artikli 7 lõikega 4 on ette nähtud, et komisjon avaldab *Euroopa Liidu Teatajas*:

– üksikasjalikud andmed liikmesriikide heakskiidetud kiirituskeskuste kohta ja võimalikud muudatused nende staatuses;
– aruande, mis põhineb riiklike järelevalveasutuste igal aastal esitataval teabel.

Käesolev aruanne hõlmab ajavahemikku 1. jaanuar 2016 – 31. detsember 2017. Aruanne sisaldab teavet, mille edastasid 2016. aastal komisjonile 28 liikmesriiki ja 2017. aastal 27 liikmesriiki. Malta ei esitanud 2017. aasta kohta mingeid andmeid.

Ajavahemik: **1.1.2016–31.12.2017**

Asjaomased riigid: ELi liikmesriigid ja EFTA riigid

Allikas: 28 liikmesriiki ja Norra

Kiirituskeskused

– Kiirituskeskustega riikide arv: 14 liikmesriiki ja Norra
– Heakskiidetud keskuste arv: 24
– Suletud keskuste arv: 2
– Kiiritavate riikide arv: 10 liikmesriiki ja Norra

Töötlemisandmed

– Töödeldud toodete kogus: 10 211 tonni (keskmiselt –11,4 % võrreldes 2015. aastaga)
– Peamised töödeldud tooted: konnakoivad (57 %) ning kuivatatud maitsetaimed, vürtsid ja köögiviljamaitseained (20,77 %)
– Peamine kiirituskoht: Belgias (68 %) ja Madalmaades (13 %).

Turustamise etapis tehtud kontrollid

– Analüüsitud proovide arv: 11 162
– Nõuetele mittevastavate proovide arv: 87 (0,8 %)
– Peamised analüüsitud tooted: maitsetaimed ja vürtsid (42 %)
teravili, seemned, köögi- ja puuviljad ning nendest valmistatud tooted (22 %)

[1] EÜT L 66, 13.3.1999, lk 16.

2. TAUSTTEAVE

Toiduainete kiiritamine on toiduainete töötlemine teatavat liiki kiirgusenergiaga, mida nimetatakse ioniseerivaks kiirguseks. Kiirgusenergial on erinevad lainepikkused ja võimsusastmed ning see kaob siis, kui energiaallikas eemaldada. Kiiritamist kasutatakse sanitaarsetel ja fütosanitaarsetel eesmärkidel, et tappa baktereid (nagu *Salmonella*, *Campylobacter* ja *E. coli*), mis võivad põhjustada toidumürgitust, ning kõrvaldada taimedele või taimsetele saadustele kahjulikud organismid, nagu putukad ja muud taimekahjustajad. Seda kasutatakse ka viljade küpsemise edasilükkamiseks, köögiviljade (nt sibul ja kartul) idanemise või võrsumise peatamiseks ning toiduainete säilivusaja pikendamiseks. Toiduainete kiiritamine ei või asendada nõuetekohast toidu käitlemist ja kiiritatud toiduained tuleb siiski enne tarbimist vajaduse korral asjakohaselt jahutada ja kuumtöödelda.

Toiduainete kiiritamist reguleeriv ELi raamistik (edaspidi „toidu kiiritamise direktiivid“) koosneb järgmistest osadest:

– Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. veebruari 1999. aasta direktiiv (raamdirektiiv) 1999/2/EÜ ioniseeriva kiirgusega töödeldud toitu ja toidu koostisosasid käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta. Sellega on ette nähtud erisätted töödeldud toidu ja toidu koostisosade tootmise, turustamise ja impordi kohta.

– Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. veebruari 1999. aasta direktiiv (rakendusdirektiiv) 1999/3/EÜ ioniseeriva kiirgusega töödeldud toidu ja toidu koostisosade ühenduse loetelu kehtestamise kohta[2]. Praegu kuulub kõnealusesse loetellu üks toidugrupp: kuivatatud maitsetaimed, vürtsid ja köögiviljasegud. Komisjon on *Euroopa Liidu Teatajas*[3] avaldanud loetelu toidust ja toidu koostisosadest, mida liikmesriigid lubavad töödelda ioniseeriva kiirgusega

Toitu ja toidu koostisosi võib kiiritada ainult heakskiidetud kiirituskeskustes. ELis asuvaid kiirituskeskusi kiidavad heaks liikmesriikide pädevad asutused. Direktiivi 1999/2/EÜ artikli 7 lõike 3 kohaselt peavad liikmesriigid komisjonile edastama oma heakskiidetud kiirituskeskuste nimekirja.

Kõik kiiritatud või kiiritatud koostisosi sisaldavad toiduained peavad olema töödeldud (kiiritatud) ainult heakskiidetud keskustes. Komisjon on avaldanud liikmesriikide heakskiidetud kiirituskeskuste nimekirja *Euroopa Liidu Teatajas*[4].

Direktiivi 1999/2/EÜ artikli 6 kohaselt peavad kõik kiiritatud toiduained või mis tahes liittoiduaine kiiritatud koostisosad olema märgistatud sõnadega „kiiritatud“ või „töödeldud ioniseeriva kiirgusega“.

Korrektse märgistamise nõude täitmise tagamiseks või loata toodete avastamiseks on Euroopa Standardikomitee Euroopa Komisjoni volitusel standardiseerinud mitu analüüsimeetodit.

[2] EÜT L 66, 13.3.1999, lk 24.

[3] ELT C 283, 24.11.2009, lk 5.

[4] ELT C 37, 30.1.2019, lk 6.

3. HEAKSKIIDETUD KIIRITUSKESKUSED

Praegu on ELis 24 kiirituskeskust. Kaks varem heaks kiidetud kiirituskeskust suleti 2015. aastal.

Keskused asuvad 14 liikmesriigis: viis Prantsusmaal, neli Saksamaal, kaks Bulgaarias, Madalmaades ja Hispaanias, üks Belgias, Tšehhi Vabariigis, Horvaatias, Eestis, Itaalias, Ungaris, Poolas, Rumeenias ja Ühendkuningriigis.

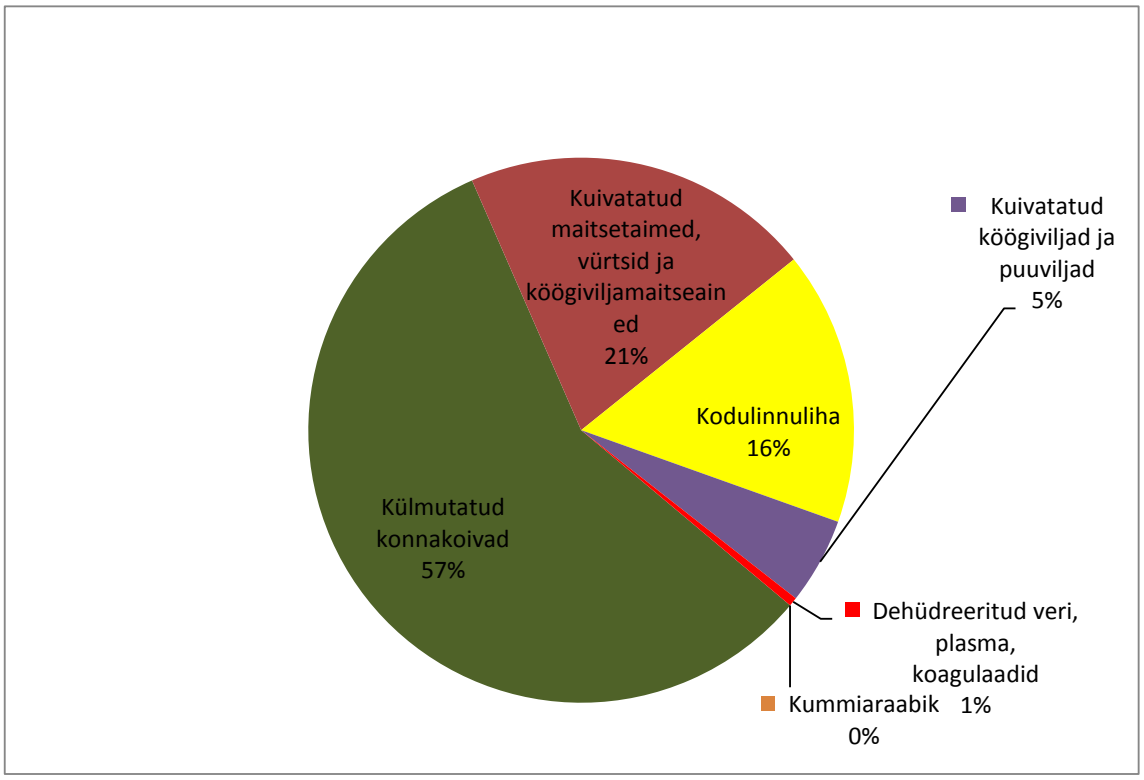
Neist 14 liikmesriigist, kus asuvad kiirituskeskused, ei kiiritanud Bulgaaria, Itaalia, Rumeenia ja Ühendkuningriik toiduaineid käesoleva aruandega hõlmatud ajavahemiku jooksul.

4. KIIRITUSKESKUSTES 2016.–2017. AASTAL LÄBI VIIDUD KONTROLLIMISTE TULEMUSED

Aastatel 2016 ja 2017 töödeldi ELi liikmesriikides ioniseeriva kiirgusega kokku 10 211 tonni tooteid. Seda tehti peamiselt kahes liikmesriigis: Belgias, kus töödeldi kahte kolmandikku (68 %) ELi kiiritatud toiduainetest, ja Madalmaades (13 %).

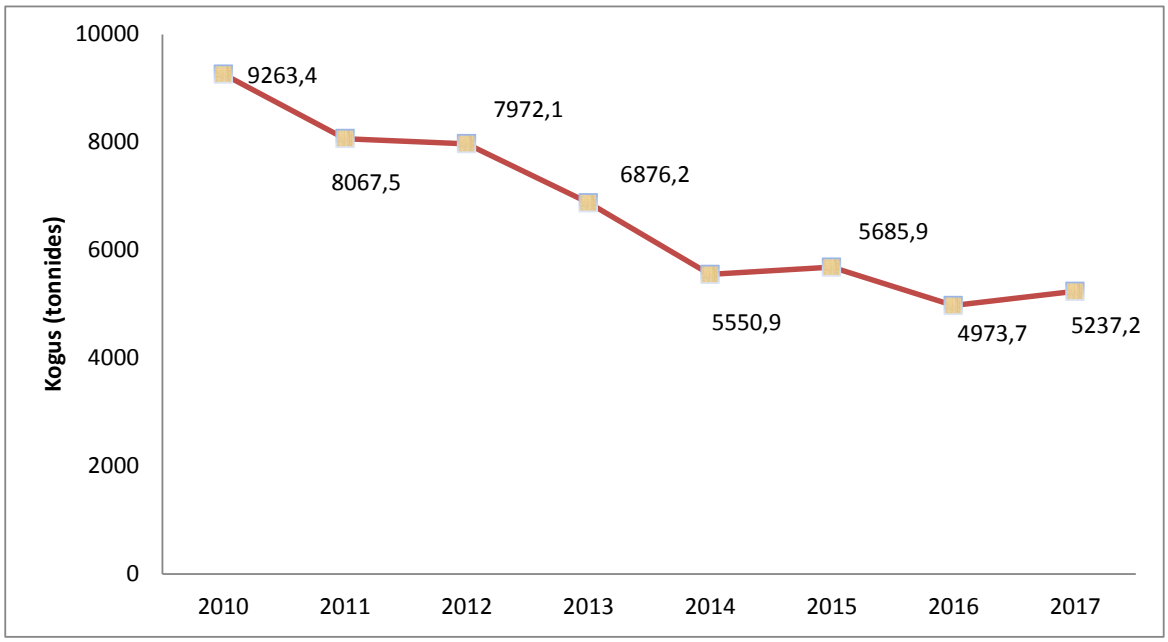
Kaks peamist kiiritatud toiduaineliiki ELis on konnakoivad (ligikaudu 57 %) ning kuivatatud maitsetaimed, vürtsid ja köögiviljamaitseained (ligikaudu 21 %). Joonisel 1 on näidatud ELi liikmesriikide heakskiidetud keskustes 2016. ja 2017. aastal kiiritatud toodete jaotus.

Joonis 1. ELis 2016.–2017. aastal kiiritatud toiduainete jaotus liikide kaupa

Ioniseeriva kiirgusega töödeldud toiduainete kogused (tonnides) on ELis alates 2010. aastast vähenenud, nagu on näidatud joonisel 2.

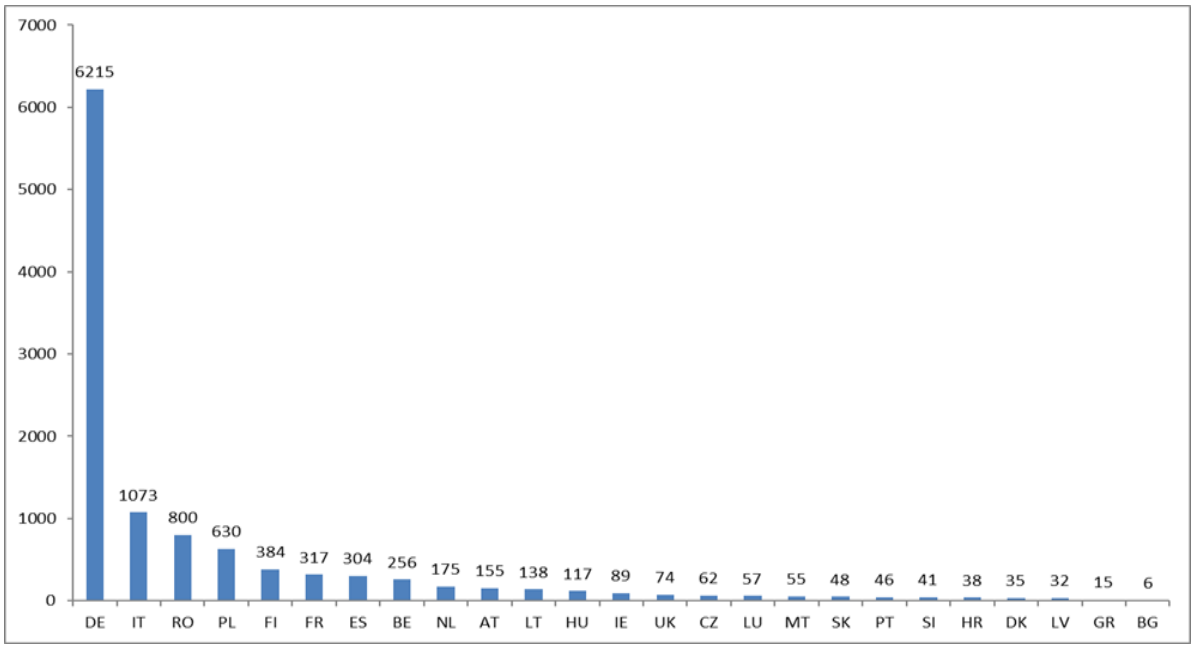
Joonis 2. Euroopa Liidu heakskiidetud kiirituskeskustes ioniseeriva kiirgusega töödeldud toiduainete kogused alates 2010. aastast

5. TURUSTAMISE ETAPIS TEHTUD KONTROLLI TULEMUSED

2016.–2017. aastal analüüsiti 11 162 proovi 24 liikmesriigis, mis on kokkuvõttes keskmiselt 7,02 % vähem kui 2015. aastal. Andmed iga liikmesriigi kohta on esitatud II lisas ja need on kokku võetud joonisel 3.

Joonis 3. 2016.–2017. aastal igas liikmesriigis toodete turustamise etapis analüüsitud proovid

Viis riiki (neli liikmesriiki ja Norra) ei teinud toodete turustamise etapis aastatel 2016–2017 ühtegi analüüsi eelarvepiirangute (Horvaatia (2016), Taani (2017) ja Norra (2016 ja 2017)), laborite vähese suutlikkuse (Eesti ja Küpros (2016 ja 2017)) või muude kontrolliprioriteetide tõttu (Rootsi (2016, 2017)). Malta ei teatanud 2017. aastal ühestki proovist.

Kokku 11 162 proovist 87 (0,8 %) ei vastanud nõuetele ja 113 proovi (1 %) analüüsi tulemused olid ebaselged. Tuvastatud nõuetele mittevastavus kujutas endast peamiselt ebaõiget märgistamist ja keelatud kiiritamist. Nõuetele mittevastavuse protsent oli madalam kui eelmises aruandes.

Nagu on näidatud joonisel 4, olid enamik turustamise etapis analüüsitud toodetest „maitsetaimed ja vürtsid“ (42 %) ning „teravili, seemned, köögiviljad, puuviljad ja nendest valmistatud tooted“ (22 %). Kategoorias „Muu“ (toidulisandid ning supid ja kastmed) oli 17 % analüüsitud toodetest.

Joonis 4. Euroopa Liidus 2016.–2017. aastal toodete turustamise etapis analüüsitud **toiduainete** liigid

